

Asia: VN/14277/2025

Lausuntopyyntö hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne ehdotetuista hyte-kertoimen indikaattorien tavoitearvoista (3 §) ja laskentatavasta (3 a §)?

Nähdäksemme ennaltaehkäisyn näkökulma ei näy riittävästi lausuttavissa asiakirjoissa. Aiemmilla lausuntokierroksilta on ehkä otettu hyte-jatkovalmisteluun vain asetuksessa (3 §) ehdotuksen indikaattorien tavoitearvoista, minkä tarkoituksena on lisätä hyvinvointialueiden rahoituksen läpinäkyvyyttä sekä kannustavuutta. Se on tietysti erittäin tärkeää. Jotta koko sote-uudistus voi onnistua tavoitteessaan siirtää palvelujen painopistettä korjaavasta palvelusta ennaltaehkäisevään ja lisätä kansalaisten yhdenvertaisuutta, on kiinnitettävä jatkossa enemmän huomiota siihen, että painopisteen siirto ennaltaehkäisyyn de facto tapahtuu ja kansalaiset pääsevät yhdenvertaisesti ennaltaehkäisevien hyte-palvelujen, kuten kulttuurihyvinvointipalveluiden pariin. Tuoreen Cuporen raportin mukaan näin ei nyt tapahdu, vaan kulttuurihyvinvoinnin saatavuudessa on merkittäviä alueellisia eroja. Vaarana on pikemminkin se, että kulttuurihyvinvoinnin resurssit vähenevät menopaineiden keskellä. Esimerkiksi mielen- ja sydänterveyden osalta kulttuurilla on merkittävä rooli ja mm siksi WHO esittää, että valtioiden tulisi käyttää kulttuuria, taidetta ja taidelähtöisiä menetelmiä hytessä ja sotessa.

2. Huomionne ehdotetuista pelastustoimen riskikertoimen tekijöistä ja niiden painokertoimista (4 §)?

-

3. Muut mahdolliset huomionne asetuksesta?

Viittaamme opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntoon asiassa VN/20084/2024. Kulttuurihyvinvointipalvelut ovat asiakas- ja tarvelähtöisiä, matalan kynnyksen räätälöitäviä palveluita, joilla on terveyttä ja hyvinvointia edistäviä tavoitteita. Niillä voidaan vaikuttaa ennaltaehkäisevästi ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja näin ollen vähentää raskaiden terveyspalvelujen käyttöä tulevaisuudessa. Kulttuurihyvinvoinnilla voidaan edistää osallisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä sekä auttaa ehkäisemään ja hoitamaan monia psyykkisiä ja fyysisiä sairauksia sekä tukea selviytymistä akuuttien ja kroonisten sairauksien kanssa. Lisäksi kulttuuriin osallistuminen ja sitä kautta tuleva hyvinvointi lisää myös väestön resilienssiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että hyvinvointialueilla on tärkeää huomioida hyvinvoinnin edistäminen poikkihallinnollisena ja monialaisena kokonaisuutena. On keskeistä varmistaa, että hyvinvointialueilla on toimivat poikkihallinnolliset palveluketjut, selkeä vastuunjako, toimiva tiedonkulku ja tiivis yhteistyö terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyölle eri palveluntarjoajien kesken. Tämän vuoksi tulee varmistaa, että kulttuurihyvinvointiin ja kulttuuriosallistumiseen tähtäävä elintapaohjaus toteutuu hyvinvointialueilla ja, että niihin on olemassa tarvittavat resurssit. Näin voidaan parhaiten ehkäistä ja vähentää muiden muassa osattomuuden kokemusta ja yksinäisyyden tuomia moninaisia haittoja ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen.

Kulttuurihyvinvoinnin vakiintumisessa ja kulttuurihyvinvoinnin yhdenvertaisessa saatavuudessa tärkeä vaihe on hyvinvoinnin palvelutarjotinten luominen ja kulttuurihyvinvoinnin palveluiden vaikuttava ja selkeä rooli niissä. Kansallisessa hyte-palvelukonsepti-hankkeessa on onnistuttu luomaan jo 15 hyvinvointialueelle hyvinvoinnin palvelutarjottimet, jotka toimivat ammattilaiselle erinomaisena työkalupakkina nimenomaan yhdyspintaan sijoittuvassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteisessä tehtävässä. Palvelutarjottimien julkaisut ja käyttöönotot ovat edenneet kevään 2025 aikana ja tavoitteena on, että vuoden loppuun mennessä kaikilla hyvinvointialueilla ja Helsingissä on julkaistu hyvinvoinnin palvelutarjottimet. Työssä tarvitaan vielä informaatio-ohjausta, jotta kunnissa täytetään palvelutietovarantoon liikuntapalveluiden tiedot kattavasti ja saadaan kunkin hyvinvointialueen hyte-palvelutarjotin toimivaksi. Tätä informaatio-ohjausta opetus- ja kulttuuriministeriö lupaa myös osaltaan hoitaa. Konseptia olisi tärkeä laajentaa kaiken ikäisten osalta, kun se nyt keskittyy aikuisväestöön. Tärkeää on myös varmistaa, että palvelutarjottimien ylläpito jatkuu kansallisella rahoituksella, kun EU:n rahoittama Kestävän kasvun ohjelma päättyy. Tuore Kulttuuripolitiikan tutkimuslaitos Cuporen raportti osoittaa, että kulttuurihyvinvointipalveluiden osalta on hyvinvointialueilla vielä paljon kehitettävää.

Meriläinen Rosa

Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry